

GAV...— MAIL

De digitale nieuwsbrief van de
Groesbeek Airborne Vrienden

**Groesbeek
Airborne
Vrienden**

GAV-mail. Een logische naam voor de nieuwsbrief, maar het is iets meer: in naam van de nieuwsbrief zit een verwijzing naar Victory mail. Victory mail, afgekort tot V-mail, was een postsysteem dat gebruikt werd in de periode 1942-1945. Hierbij werden de brieven van het oorlogsfront op microfilm naar het thuisfront gestuurd, waardoor het transport minder ruimte in nam. De drie punten en een streep bij de schrijfwijze zijn afkomstig uit de morsecode en staat voor de letter 'v'. Een verwijzing die overigens ook gebruikt werd in het intro van de BBC radioberichten in de Tweede Wereldoorlog. Een drumslag gaf de code aan: "dit-dit-dit-dah". Om dezelfde reden wordt de 5e Symfonie van Beethoven met 'Victory' geassocieerd: de eerste noten van de symfonie komen overeen met het morsesymbool voor 'v'.

77 jaar vrijheid

Op dit moment sluiten we (hopelijk) min of meer een periode af met nogal wat beperkingen voor velen van ons. Ook wij hebben het afgelopen jaar diverse activiteiten moeten aanpassen om ze te kunnen laten plaatsvinden. Met veel creativiteit, improviseren en medewerking van de gemeente is het ons diverse keren toch gelukt.

Voor komende maand september zijn we ons al enige tijd aan het voorbereiden op diverse herdenkingen, ceremonies en andere activiteiten om 77 jaar Operatie Market Garden - en daarmee de start van de bevrijding - te markeren. Al vele maanden zijn diverse organisaties in Groesbeek, Nijmegen, Overasselt, Nederasselt, Grave, Mook en Kranenburg bezig om voor de regio een bijzonder herdenkingsprogramma samen te stellen voor de dagen van 17 t/m 20 september. Mogelijk zullen nog een aantal Amerikaanse oorlogsveteranen daarbij aanwezig zijn. Het is als bijzonder en uniek te beschouwen dat zovele organisaties, eensgezind een mooi herdenkingsprogramma samenstellen.

U bent van harte uitgenodigd om onze activiteiten bij te wonen, met inachtneming van de dan nog geldende coronamaatregelen. Zie pagina 10 voor het volledige programma.

Herman Wijnhoven,
voorzitter Groesbeek
Airborne Vrienden

What a diff'rence a day makes?

September 1944: een volgeladen jeep, gevolgd door een paratrooper te voet. Achter hen een juichende groep Groesbekers. De locatie is de Dorpsstraat. Het tafereel is vastgelegd op de gevoelige plaat en is een iconisch beeld van de bevrijding van Groesbeek geworden.

De iconische foto van de bevrijding van Groesbeek. Oorspronkelijk in zwart-wit, hier met behulp van de hedendaagse computertechnieken ingekleurd door Jakob Lagerwij van 'Piece of Jake'. Zie ook het interview met Jakob in deze nieuwsbrief over deze bijzondere hobby.

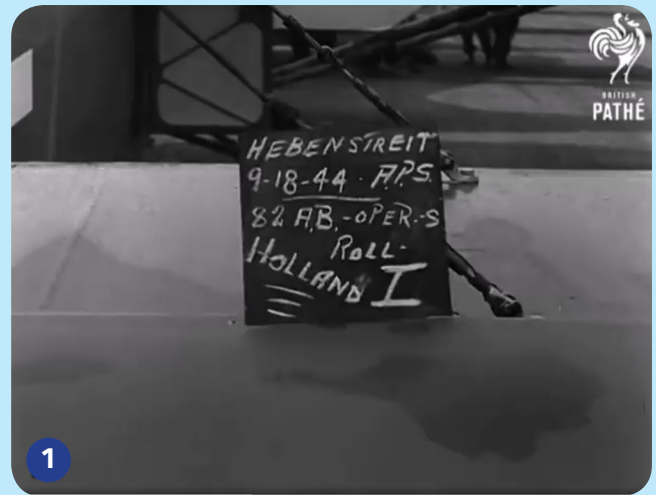
In 2019 besteedde de Heemkundekring Groesbeek in nieuwsbrief 25 nog uitgebreid aandacht aan deze foto. Door verschillende bronnen met elkaar te combineren is geprobeerd om het beeld zo goed mogelijk te plaatsen in de gebeurtenissen van 17 september 1944. Daarbij lag de focus op de jeep, die vermoedelijk afkomstig was uit een van de zes gliders die toen op de Heikant waren geland. Die theorie was gebaseerd op de rijrichting van de jeep: van noord naar zuid. Het merendeel van de gliders landde die dag op Klein-Amerika. Jeeps afkomstig van Klein-Amerika zouden naar alle waarschijnlijkheid andersom, van zuid naar noord, door de Dorpsstraat rijden.

Uitgangspunt voor de analyse was dat de foto genomen is op 17 september. Het zover bekende originele onderschrift luidt: 'Troops of the 505th Combat Team 82nd Airborne Division enter Groesbeek 1 hour after landing'. Een aanduiding van de dag ontbreekt, maar bij daaropvolgende publicaties van de foto wordt deze stevast gedateerd op 17 september. Echter, in het boek 'Burning Bridges' van Peter Hendriks en Michel De Trez (D-Day Publishing, 2017) staat dezelfde foto met als bijschrift: 'Soon after the D+1 glider landing, the first jeeps loaded with supplies are spotted on Dorpsstraat in Groesbeek'. Hier wordt de foto dus gedateerd op 18 september 1944.

Met een datering op 18 september is de rijrichting van de jeep te verklaren met de vele gliders die op die dag landden in de weilanden rondom de Wylerbaan. Maar wat is nu juist?

Een filmpje van British Pathé met beelden van operatie Market Garden vormt een aanknopingspunt (www.britishpathe.com/video/arnhem). In het desbetreffende filmpje zien we onder andere de volgende scènes: een C-47 die met glider vertrekt vanuit Engeland, de overtocht naar Nederland met daarbij beelden van geïnundeerd Zeeland, gelande WACO-gliders in weilanden én beelden uit de Dorpsstraat in Groesbeek waar Amerikaanse jeeps enthousiast worden onthaald. Deze scènes in de Dorpsstraat komen duidelijk overeen met de foto in kwestie: zelfs de jeep van de foto is zichtbaar in de laatste filmbeelden uit de Dorpsstraat. Oftewel, de filmbeelden zijn op dezelfde dag gemaakt als de foto.

De eerste shot van het filmpje geeft verdere duidelijkheid: een krijtbord met daarop de tekst 'Hebenstreit 9-18-44 A.P.S. 82 A.B. - OPER-S Holland Roll I'. Hieruit is af te leiden dat deze 'filmrol 1' is gefilmd is op 18 september 1944 door T/5 (Technician Fifth Grade) George Hebenstreit van de Army Pictorial Service (APS), 165th Signal Photo Company. Het eerder genoemde boek 'Burning Bridges' geeft aan dat Hebenstreit ingedeeld was bij de gliderlift van 18 september.

Acht fragmenten uit het British Pathé filmpje met achtereenvolgens het krijtbord met opnamedetails (1), de overtocht naar Nederland (2), gelande gliders in de weilanden van Groesbeek (3 en 4) en jeeps in de Dorpsstraat/Mooksestraat, warm onthaald door de lokale bevolking (5 t/m 8).

Hans den Brok, auteur van diverse boeken over de vluchten van de Troop Carrier Group tijdens Market Garden, koppelt op zijn facebookpagina 'Market Flights' de desbetreffende filmbeelden specifiek aan de 61st Troop Carrier Group. Een puzzelstukje dat past: de 61st Troop Carrier Group vloog alleen op 18 september en wel met 40 WACO-gliders naar Groesbeek. Dat maakt het vertrekkend vliegveld in Engeland 'Barkston Heath' en de geplande landing zone 'T' bij de Wylerbaan. De filmbeelden uit de Dorpsstraat kunnen dus niet op 17 september gemaakt zijn: Hebenstreit was toen nog in Engeland.

Hebenstreit zegt zelf het volgende over die 18^e september: "I landed alright. I found a CP (command post, red.) and stashed my supplies. I then started to move around and shot a lot of footage of the landing zone and the paratroopers coming. I then moved to cover a field where the gliders were coming in. I was called by General Gavin to go to the center of town of Grave with the 504th and no one fired a shot" (bron: 'Burning Bridges'). De rest van de filmbeelden (filmrol 2 en 3) laten, naast gliders in de weilanden tussen Overasselt en Nederasselt, inderdaad Grave zien op 18 en 19 september. En hoewel hij het bezoek aan Groesbeek niet expliciet noemt, ligt het wel op de logische route van zijn landingsplek bij de Wylerbaan naar - uiteindelijk - Grave.

De kleinste eenheid van een Signal Photo Company was een 'Combat Assignment Team'. In een 'CAT team' zat naast een cameraman ook een fotograaf. Het is heel goed denkbaar dat terwijl Hebenstreit aan het filmen was, zijn collega de foto maakte.

De conclusie is dan ook dat de bevrijdingsfoto op 18 september is gemaakt, één dag na de ‘bevrijding’. Maakt dat de foto minder iconisch? Zeker niet, het enthousiasme en de opgewondenheid van de Groesbekers zal er die dag zonder twijfel niet minder door zijn geweest.

V.l.n.r. George Hebenstreit, Al Meserlin en Jack Canon; het beoogde Combat Assignment Team van het 165th Signal Company dat gekoppeld werd aan de 82nd Airborne Division voor operatie Market Garden. Meserlin werd voor de start van de operatie de persoonlijke oorlogsfotograaf van Eisenhower en ging daardoor niet meer mee naar Groesbeek.

Bijzondere details op oude luchtfoto's

Tijdens de voorbereidingen van het GAV-artikel over het Smokkelpad (22 mei 2021) bracht Jan Jacobs ons in contact met Leo Eijkhout, woonachtig op de Stekkenberg. Volgens Jan was Leo in het bezit van luchtfoto's van de omgeving Groesbeek uit de periode september 1944. “Je komt maar langs”, was de gastvrije reactie van Leo toen wij hem opbelde.

Thuis bij Leo werd het verhaal achter de collectie luchtfoto's uit de doeken gedaan. Leo blijkt zijn leven lang al geïnteresseerd in de Tweede Wereldoorlog en zeker ook de lokale oorlogsgeschiedenis. Via wijlen Herman de Nijs - een fervent verzamelaar van oorlogspullen en lid van de ‘Leppert groep’ - kwam hij achter het bestaan van luchtfoto's die in het najaar van 1944 van dit gebied waren genomen. Leo nam contact op met de Air Photo Library van Keel University. Die adviseerde hem op een kaart van Groesbeek te omcirkelen van welke gebieden hij graag een

luchtfoto wilde hebben. Dit alles speelde zich begin 1977 af, een tijd waarin ‘slechts’ 50 pence per luchtfoto in rekening werd gebracht. In korte tijd groeide de collectie uit tot enkele tientallen foto's gemaakt tussen 9 en 11 september 1944 en op 24 december 1944.

Het bezit van deze luchtfoto's was in die tijd vrij uniek. In de jaren tachtig kreeg Leo dan ook een keer bezoek van Ben Thissen (oud lid van de Binnenlandse Strijdkrachten) in gezelschap van een veteraan van de 82nd Airborne Division.

Leo met een van de luchtfoto's, waarop rechts de spoorlijntreacés van Nijmegen naar Molenhoek en Groesbeek te herkennen zijn.

Een van de twee Duitse Flakstellingen aan de Wylerbaan gefotografeerd op 11 september 1944 met op de achtergrond de locatie op een hedendaagse kaart.

Zij wilden graag een blik komen werpen op de luchtfoto's. Tot enige verbazing van Leo en Ben herkende de veteraan bepaalde gebieden, met name tussen Groesbeek en Nijmegen in de buurt van Hotel Rozenhof aan de Nijmeegsebaan. Aan het einde van hun bezoek deed Leo de Amerikaan enkele exemplaren cadeau.

De met Leo's permissie gescande luchtfoto's van september 1944 zijn gemaakt met prachtig weer en laten veel details zien. Onder andere de twee Duitse Flakstellingen (luchtafweergeschut) aan de Wylerbaan waarvan men het bestaan wist, maar waarvan niet eerder zo'n duidelijke afbeelding is teruggevonden dan op deze luchtfoto's.

Een ander bijzonder detail heeft te maken met het verhaal van de drie Duitse treinen die op 17 september 1944 klaarstonden op het station Nijmegen om door het bevrijdde Groesbeek naar station Kleve te ontsnappen. De eerste trein lukte het met hoge snelheid Groesbeek te passeren, de Amerikaanse para's verbouwereerd achterlatend. Die waren niet van plan dit nog een keer te laten

gebeuren en ondermijnde de spoorrails met boobytraps. Toen de machinist van de tweede trein het erop waagde liep de locomotief nog voor het Groesbeek bereikte op een mijn en ontspoorde. "De hele Stekkenberg liep uit om de gestrande wagons vol levensmiddelen te plunderen" aldus Leo. "En als ik het goed heb is die trein op een van de foto's 24 december 1944 ook nog te zien" verteld een enthousiaste Leo. Hij lijkt helemaal gelijk te hebben, ingezoomd is op het beeldscherm is op het baanvak naar Groesbeek de vermoedelijke tweede Duitse trein zichtbaar.

Mocht u als lezer willen weten wat er met de wagons en met derde trein is gebeurd, breng dan een keer een bezoek aan het historisch informatiepaneel tegenover hotel Rozenhof (Nijmeegsebaan, Heilig Landstichting).

Wij bedanken Leo bijzonder hartelijk voor zijn medewerking.

Een Amsterdams monument van Groesbeekse (en Duitse?) bodem

Het Nationaal Monument op de Dam, zoals we dat kennen van de jaarlijkse dodenherdenking, bestaat dit jaar 65 jaar: op 4 mei 1956 werd het ingewijd. Wat minder bekend is, is dat daarvoor op dezelfde plek sinds 1947 al een Tijdelijk Nationaal Monument stond. Wat nog minder bekend is, is dat een beetje Groesbeek daar onderdeel van was.

Het Tijdelijk Nationaal Monument was een vier meter hoge, gebogen bakstenen muur met daarop de spreuk 'Aarde, door het offer gewijd, samengebracht uit gans het land, teken tot in verre tijd van heugenis en vasten band'. In de muur bevonden zich nissen met urnen met aarde uit de elf provincies. De provincie Gelderland koos voor grond van Putten (razzia in 1944), De Woeste Hoeve (executieplaats), de Airborne begraafplaats in Oosterbeek, de Canadese begraafplaats in Groesbeek en de Amerikaanse begraafplaats

in Heumen (bron: dagblad De Tijd, 9 december 1947). Op 13 december 1947 werd het monument in bijzijn van Koningin Wilhelmina ingewijd en werden de urnen geplaatst.

De begraafplaats in Heumen betreft de tijdelijke Amerikaanse begraafplaats van de 82nd Airborne Division. Deze was in gebruik vanaf 20 september 1944 en bevond zich achter boerderij Bergzicht (later bekend als landgoed Bergzicht - De Raaf) in het Gelderse deel van Molenhoek. Het zou de tijdelijke rustplaats worden van 836 gevallen. Naast Amerikanen, lagen hier ook enkele Britse slachtoffers. De graven waren voornamelijk van de 82nd Airborne, maar er lagen ook soldaten van de 101st Airborne begraven, die in de Betuwe waren gesneuveld. Vanaf 1947 zijn de eerste slachtoffers overgebracht naar hun definitieve rustplaats. Ongeveer 60% van de Amerikaanse gesneuvelden werd naar de Verenigde Staten gerepatrieerd. De overigen kregen op de Amerikaanse Begraafplaats Margraten hun laatste rustplaats. De Britten gingen naar de Gemeenbest begraafplaats in Mook. In 1949 is deze tijdelijke begraafplaats opgeheven.

Het Tijdelijk Nationaal Monument op de dam in Amsterdam in 1947 met onder andere de Gelderse urn (tweede van links).

De Canadese begraafplaats in Groesbeek, waarvan de aanleg in de zomer van 1945 begon, had toen nog een ander uiterlijk dan vandaag. De graven waren voorzien van metalen kruizen, het Cross of Sacrifice was van hout, stond op een aardewal en de twee colonnades van het Groesbeek Memorial stonden er nog niet. Saillant detail is dat er in het voorjaar van 1947 een bovenlaag is aangebracht met zwarte grond aangevoerd uit Duitsland (bron: 'De historie van de Canadese begraafplaats en de Zevenheuvelenweg te Groesbeek', G.G. Driessen). Toen dat najaar de grond van de begraafplaats in de urn werd gedaan, zal er men geen weet

van hebben gehad dat er mogelijk ook een schep Duitse aarde in mee ging.

Met de realisatie van het huidige Nationaal Monument kregen de urnen met aarde een minder prominente plaats, maar zij maken er wel degelijk nog steeds onderdeel van. Bij de inwijding zijn ze geplaatst in nissen aan de achterzijde van de half ovale muur van het monument. Daarboven prijkt dezelfde spreuk als op het tijdelijke monument. Tijdens de Nationale Dodenherdenking staan dus veel Amsterdammers letterlijk even stil bij een stukje Groesbeek. En misschien ook bij een stukje Duitsland...

Amerikaans bliksembezoek

Op 19 augustus bezochten Carlos Ocampo en zijn vriendin Laura onze regio. Als Protocol Officer van de 82nd Airborne Division is Carlos verantwoordelijk voor het optreden van de 82nd bij herdenkingen. Deze verkenning was dan ook

voor de komende herdenkingsceremonies van 17 t/m 20 september. Carlos dient sinds 2 jaar bij de 82nd Airborne en was daarvoor 8 jaar lang marinier. Carlos, die zelf zeer geïnteresseerd is in de geschiedenis van de 82nd Airborne, werd met Laura langs een zevental locaties in de (eu)regio begeleid. De volgende dag vlogen zijn weer terug naar de Verenigde Staten.

V.l.n.r. Marco Cillessen van de Groesbeek Airborne Vrienden, Laura en Carlos Ocampo bij het Generaal Gavin Monument in Groesbeek.

Kleur geven aan een grijs verleden

Jakob Lagerweij uit De Vecht (Voorst, Gelderland) geeft de geschiedenis letterlijk een beetje kleur. Foto's uit het zwart-wit tijdperk, met een focus op de Tweede Wereldoorlog, kleurt hij namelijk zo realistisch mogelijk in. De Groesbeek Airborne Vrienden spraken met hem.

Malden, Dorpssteeg (nu Groesbeekseweg): de op 25 september 1944 neergestorte Spitfire IX van No. 441 (Canadian) Squadron, No. 125 Wing in kleur dankzij Jakob Lagerweij. De 21-jarige piloot Osman McMillan kwam bij de crash om het leven en ligt begraven op Mook War Cemetery.

Zijn interesse voor deze kunstvorm vindt zijn oorsprong in de Facebookpagina 'Deventer in oude foto's', waar hij als geboren Deventenaar ook op keek. Met enige regelmaat kwamen daar ingekleurde foto's voorbij, waarvan de van huis uit reclametekenaar dacht 'Dat kan beter!'

Het inkleuren van foto's is op zich niets nieuws: met ecoline - een vloeibare aquarelverf - werden vroeger zwart-wit foto's al van enige kleur voorzien. Over het resultaat valt te twisten. Met de moderne computertechnieken is steeds meer mogelijk. 'Maar', benadrukt Jakob, 'dat is eigenlijk maar een klein deel van het verhaal. Als eerste is de keuze van de foto bepalend. Deze moet niet te korrelig en niet té hard zwart-wit zijn.' Bovendien, vult Jakob aan, vraagt het meer dan alleen een goede kennis van Photoshop. Het meeste werk

zit in het onderzoek vooraf. Dat begint door goed naar de foto te kijken. Welke locatie is het? Wie en wat zien we op de foto? Wanneer is de foto gemaakt? Hoe meer te achterhalen is, hoe beter de keuze van de gebruikte kleuren. Een ingekleurde foto staat daardoor al gauw gelijk aan een aantal uren werk.

De kleuren kiest Jakob dus op basis van onderzoek en het heersende tijdsbeeld, zodat de werkelijkheid zo goed mogelijk benaderd kan worden. Maar een garantie dat de nieuwe kleurenfoto klopt met de werkelijkheid van toen is natuurlijk niet te geven. Is het dan niet geschiedvervalsing? Jakob erkent het dilemma en pretendeert ook niet de werkelijkheid weer te geven: 'Ik geef een kleurenimpressie. Weliswaar een goede, maar nog steeds een impressie.'

Een deel zal altijd op rekening zijn van mijn artistieke vrijheid.' Met deze kanttekening is hij wel overtuigd van de meerwaarde. Jakob onderschrijft daarom de 'Colorizer's Code of Conduct'. Dat is een internationale gedragsverklaring voor inkleurders en geeft een ethisch kader voor een verantwoorde uitvoering. Hij ziet met het inkleuren mogelijkheden voor bijvoorbeeld musea om de geschiedenis toegankelijker te maken voor de jeugd. Daarnaast heeft hij persoonlijk mogen ervaren wat een ingekleurde foto voor nabestaanden kan betekenen. Die dankbaarheid alleen al is het de moeite waard.

Inmiddels mag Jakob zich in binnen- en buitenland rekenen tot een van de betere 'colorizers' en werkt hij mee aan verschillende projecten. De kans is dus groot dat we het werk van Jakob in de toekomst vaker gaan tegenkomen. Meer weten over het werk van Jakob? Bezoek zijn website 'Piece of Jake' op www.cpoj.nl

Herdenkingen September

In het Rijk van Nijmegen en in Duitsland zijn ter gelegenheid van 77 jaar Operatie Market Garden verschillende herdenkingsactiviteiten gepland in de periode 17 tot en met 20 september. Zie onderstaande poster voor het volledige programma:

**77 JAAR OPERATIE MARKET-GARDEN
HERDENKINGEN SEPTEMBER 2021**

Groesbeek 17 september
 Generaal Gavin Monument 10:00 uur
 Glider op Klein Amerika 11:00 uur

Grave 17 september
 Monument Thompson brug 19:00 uur

Beek 17 september
 Monument Lt Foley 19:45 uur

Erlecom 18 september
 Onthulling plaquette 504 PIR E Company 13:00 uur

Hommersum 18 september
 Plaquette B-24 'Heaven can Wait' 19:00 uur

Kranenburg 19 september
 Monument 'Hass Tötet, Liebe Versöhnt' 09:30 uur

Oosterhout 20 september
 Monument De Oversteek 14:30 uur

Nijmegen 20 september
 Speciale Sunset March 19:45 uur

The poster also includes a map of the Market Garden operation area with various locations marked and a list of participating organizations at the bottom.

Colofon

Redactie

Marco Cillessen, Roel Kerkhoff, Herman Wijnhoven

Verantwoording foto's

Pag. 2 Heemkundekring Groesbeek/
 Piece of Jake; pag. 3-4 British Pathé;
 pag. 5 D-Day Publishing, GAV; pag. 6
 Leo Eijkhout; pag. 7 Nationaal Archief;
 pag. 8 GAV; pag. 9 Piece of Jake

GAV-mail is de digitale nieuwsbrief van de Groesbeek Airborne Vrienden en wordt verzonden aan onze relaties. Via de nieuwsbrief houden we je op de hoogte van onze activiteiten en van gerelateerd nieuws.

**Groesbeek
Airborne
Vrienden**

www.groesbeekairbornevrienden.nl
 p/a Jan Steenweg 11
 6562 BX Groesbeek